

tium, quorum malis medentur, varietate accipiant nomina.

nibus. Sic dicuntur ea, quae capiti conducunt *cephalica*, quae in oculorum affectibus bene se gerunt *ophthalmica*, quae dentium mala tollunt *odontalgica*, quae aurium affectibus medentur *otalgica*, *otica*, quae ori ejusque malis dicata sunt *stomatica*, quae asperae arteriae vitia corrigunt *arteriaca*, quae thoraci & pulmone conducunt *thoracica* & *pulmonica*, quae in viscerum affectibus profunt *splanchnica*, *visceralia*, quae stomacho conducunt *stomachica*, quae hepatis dicata sunt *hepatica*, spleni *splenetica*, renibus *nephritica*, intestinis *intestinalia*, utero *hysterica*, *antihysterica*, & cordi *cardiaca* *cordialia* & sic porro se habet cum reliquis.

SECTIO III.

DE

PARTIBVS MEDICAMENTORVM CONSTITVTIVIS IN GENERE.

§. CXIV.

Ratio ordinis.

Salia inter partes medicamentorum constitutivas principem occupare locum, unicuique, qui vel primas tantum chemiae & materiae medicae veritates didicit, cognitum est & perspectum. Mihi igitur, priusquam reliquarum constitutarum partium considerationem aggredior, salium natura ac differentia est consideranda.

§. CXV.

Definitio salis.

Corpus in aqua solubile, quod principium est saporis, dicitur sal. Sal itaque est totum, sive ex toto sapidum & omnia reliqua corpora, quae non sunt salia, ab his eam accipiunt qualitatem, ut sapida sint, omnisque eorum sapor dependet solum a sale eorum mixtionem ingrediente.

§. CXVI.

§. CXVI.

Cum sal sit corpus in aqua solubile, quod est principium saporis & totum sit sapidum §. CXV, sequitur, ut omnia corpora in aqua solubilia & saporem excitantia vel sint salia vel salia contineant & quod corpora in aqua solubilia, si ex toto sunt sapida, sint salia, si vero ex parte tantum sunt sapida, ex parte salia contineant.

Quid exinde sequatur.

§. CXVII.

Sal constat ex vno tantum sale vel ex pluribus. Prius dicitur *simplex*, posterius *compositum*. Sal igitur est vel simplex vel compositum.

Definitio salis simplicis & compositi.

§. CXVIII.

Salia sine mixtionis suæ mutatione vel ab igne elevari possunt vel non. Priora nominantur *volatilia*, posteriora *fixa*. Salia igitur sunt vel fixa vel volatilia.

Definitio salis fixi & volatilis.

§. CXIX.

Fixitas omnium corporum adeoque salium quoque a gravitate eorum particularum & e contrario volatilitas corporum hinc & salium ab eorum particularum levitate dependet. Si enim particulae corporis cujusdam sunt leviores, ipsum corpus ut ab igne in altum elevari possit adeoque volatilius sit necesse est §. CXVIII. Si vero corporis cujusdam partes sunt graviore, ipsum corpus ab igne in altum tolli nequit adeoque est fixum §. CXVIII.

Fixitas & volatilitas corporum & salium vnde pendet.

§. CXX.

Cum fixitas & volatilitas corporis dependeat a gravitate partium ejus §. CXVIII, sequitur, ut cohaesione cum levioribus corporibus corpora per se fixa volatilia reddi queant & corporum iam volatiliam volatilitas augeri possit, e contrario autem corpora volatilia unione cum gravioribus corporibus fiant vel fixa vel minus volatilia quam erant sibi relicta. Experientia hujus asserti veritatem satis superque demonstrat, & hæc omnia valere quoque de salibus, facile est perspectu.

Quomodo corpora & salia volatilia vel fixa reddi possint.

D 3

§. CXXI.

§. CXXI.

De differen-
tia salium. Salia sunt vel *acida* vel *alcalina* seu *lixiviosa*, & quæ ex ho-
rum vnione oriuntur, dicuntur *salia media*, *neutra* seu *enixa*.

§. CXXII.

Scholion. Vocabulum *alkali* nonnulli a nomine Arabico *al-Kali*,
quod nomen ex articulo *al* & vocabulo *Kali*, quod signi-
ficat *sal*, est compositum, alii vero a notissima herba *Kali*,
e cuius cineribus *sal* *lixiviosum*, quod dicitur *soda Hispanica*,
praeparatur, derivant. Alii putant, hoc *sal* olim
dictum fuisse *sal Kali*, & postea haec duo vocabula abje-
cta littera *S* in vnum contracta & inde enatum esse voca-
bulum *alkali*.

§. CXXIII.

Salia *acida* &
alcalina sunt
simplicia,
media vero
composita. Salia *acida* & *alcalina* constant ex vno tantum *sale*,
media vero ex duobus §. CXXI. hinc *salia acida* & *alcalina*
sunt *simplicia*, *media* vero *composita salia*. §. CXVII.

§. CXXIV.

Salia *acida*
sunt vel *fixa*
vel *volatilia*. Cum *salia* sint vel *fixa* vel *volatilia* §. CXVIII., *sa-*
lia acida quoque debent esse vel *fixa* vel *volatilia*.

§. CXXV.

De existen-
tia *acidi* qua-
lis sit. Nullum reperitur in rerum natura *sal acidum pu-*
rum solum & sibi relictum sed semper cum peregrina
substantia, quaecunque haec etiam sit, comixtum, nec
in forma solida vel sicca sed semper in fluida.

§. CXXVI.

De singulari-
bus salium
acidorum
proprieta-
tibus. Omnia *salia acida* gaudent sequentibus, quibus prae-
sentiam suam demonstrant & a reliquis salibus distin-
guuntur, proprietatibus: 1) cum omnibus salibus *alcali-*
nis effervescent 2) cum his facta sufficienti saturatione
abeunt in *sal medium* 3) solutiones ope *alcalinorum sa-*
lium factas praecipitant 4) colorem syrupi violarum
coeru-

coeruleum mutant in rubrum, neque minus coeruleae tincturae heliotropii tricocci, vulgo *Tournefol*, colorem rubrum sed varie intensum a purpureo ad igneum vel ad sanguinis bovini colorem pro variis aciditatis gradibus conciliant, & rubro quoque colore inficiunt tincturas rosarum & florum malvae. 5) habent saporem acidum. 6) terrea solvunt 7) corpora resinosa & sulphurea figunt & ad solutionem inepta reddunt excepto spiritu nitri, qui contra reliquorum acidorum spirituum genium resinas non crassiores solum ut picem resolvit sed tenuiores etiam & camphoram ipsam plane fundit.

§. CXXVII.

Ratione regni, in quo invenitur acidum, est vel minerale vel animale vel vegetabile. His nonnulli addunt acidum aereum.

Quotuplex fit acidum ratione regni.

§. CXXVIII.

Acidum aereum originem suam habere debet ab acido vel animali vel vegetabili vel minerali. Nam omne, quicquid in aere versatur, acidum sub forma exhalationum ex regno vel animali vel vegetabili vel minerali seorsim vel conjunctim debet esse delatum.

Acidum aereum unde oriatur.

§. CXXIX.

Omnia animalia nutriuntur vel vegetabilibus vel animalibus vel quibusdam corporibus mineralibus ut aquis & salibus quibusdam, vel una cum aere ejus acidum attrahunt. Verum enim vero acidum aereum est vel minerale vel animale vel vegetabile seorsim vel conjunctim §. CXXIX. Qua de re acidum animale originem suam debet acido vel vegetabili vel minerali seorsim vel conjunctim.

Acidum animale unde oriatur.

§. CXXX.

Omnia vegetabilia nutrimentum suum capiunt vel ex regno minerali vel ex iis, quae ex aere delabuntur in terram,

Acidum vegetabile unde oriatur.

ram, adeoque acidum vegetabile ab acido vel minerali vel aereo oriri debet. Sed acidum aereum est vel minerale vel vegetabile vel animale seorsim vel conjunctim §. CXXVIII. & acidum animale originem suam debet acido vel minerali vel vegetabili §. CXIX. Ergo acidum vegetabile oritur ab acido minerali.

§. CXXXI.

Acidum animale oritur ex acido minerali.

Acidum animale acido vel vegetabili vel minerali & acidum vegetabile etiam acido minerali debet suam originem §. CXXIX. CXXX. Ergo & acidum animale ab eodem acido, nimirum minerali oriri debet.

§. CXXXII.

Omnia acida oriuntur ab acido minerali,

Acidum tam vegetabile quam animale oritur ab acido minerali §. CXXX. CXXXI. & acidum aereum ab acido vel minerali vel vegetabili vel animali §. CXXIIX. Ergo omnia haec acida, nimirum acidum tam vegetabile quam animale & aereum ab acido minerali oriuntur.

§. CXXXIII.

Omnia acida oriuntur ab acido vel vitriolico vel falis,

Duplex tantum datur acidum minerale vel acidum vitriolicum vel acidum falis communis; acidum enim nitri est acidum vel vegetabile vel potissimum animale seorsim vel conjunctim, quamvis ex acido minerali oriatur, uti id ex sequentibus clarius patebit. Nunc omnia haec acida ut acidum tam vegetabile quam animale & aereum ab acido minerali oriuntur §. CXXXII. Ergo omnia haec acida ab acido vel vitriolico vel falis oriri debent.

§. CXXXIV.

Acidum falis unde oriatur.

Sal commune experientia teste in iis semper reperitur locis, quae acido vitriolico scatent, & hoc per longe majus terrae spatium est disseminatum longeque pluribus inest corporibus adeoque longe magis universale est quam acidum falis communis. Hoc igitur necessario ab acido vitriolico oriri debet.

§. CXXXV.

§. CXXXV.

Omnia haec acida ut acidum tam vegetabile quam animale & aereum ab acido oriuntur vel vitriolico vel salis §. CXXXIII. Sed acidum salis oritur ab acido vitriolico §. CXXXIV. Ergo omnia haec acida, nimirum acidum tam vegetabile quam animale & aereum ab acido oriuntur vitriolico.

Omnia acida oriuntur ab acido vitriolico

§. CXXXVI.

Dantur, uti jam ex antecedentibus elucescit, tria diversi generis acida, consideratione maxime digna, nimirum acidum vitriolicum, nitri & salis. De acido salis jam demonstratum fuit, quod oriatur ab acido vitriolico §. CXXXIV, atque idem de acido nitri probari potest. Observationes enim de nitro testantur, illud reperiri in regno vegetabili & potissimum animali, atque corpora mineralia non nisi quatenus materiis vegetabilibus & praecipue animalium partibus sunt impraegnata, nitrum superpedicare; e quo satis superque elucescit, acidum nitri originem suam debere acido vel vegetabili vel potissimum animali seorsim vel conjunctim. Sed acidum tam vegetabile quam animale oritur ab acido vitriolico §. CXXXV. Ergo acidum nitri quoque ab acido oriri debet vitriolico.

Acidum nitri unde oriatur.

§. CXXXVII.

Haec tria acida, nimirum acidum vitriolicum, nitri & salis, hoc, quod phlogiston habeant admixtum, habent commune: id quod ex chemiae rationalis principiis satis luculenter demonstrari potest atque apparet. Praeterea vero eadem haec acida certis singularibus gaudent proprietatibus, quarum praecipuas adducam. Sic acidum salis minimam, acidum nitri majorem & acidum vitrioli maximam possidet gravitatem specificam. Acidum vitriolicum fixius est duobus reliquis & acidum salis volatilius acido nitri. Acidum nitri in vapores resolutum exhibet colorem rubrum & acidum salis nebulam albam & hoc

De convenientia & differentia acidi vitriolici salis & nitri.

E

igni

igni injectum odorem spargit alliaceum, quod reliqua duo non faciunt, & metalla ita disponit, vt longe facilius in fluorem redigi & volatilia reddi queant.

§. CXXXVIII.

Quenam sit horum acidorum differentia a se invicem essentialis an accidentalis?

Quamvis hæc tria salia, nempe acidum vitriolicum nitri & salis communis certis a se invicem differant qualitatibus §. CXXXVII, minime tamen hæc differentia in essentialibus consistit, sed ratione essentialis omnino conveniunt; id enim, quod efficit, vt sint acida, in omnibus tribus est vnum idemque. Ergo in accidentalibus tantum differunt. Jam nullum aliud est accidentale, quod eorum differentiam accidentalem facit, quam phlogiston ipsis admixtum §. præc. Quam ob rem vt eorum differentia a phlogisto cum ipsis conjuncto ejusque diversa qualitate & quantitate dependeat necesse est. Hoc phlogiston pro diversa sua qualitate & quantitate his tribus salibus admixtum efficit singularem cujuslibet acidi determinationem.

§. CXXXIX.

Acida in se invicem transmutari possunt.

Cum hæc tria acida, nimirum acidum vitriolicum, nitri & salis, a se invicem non essentialiter sed accidentaliter tantum differant §. CXXXIIX, in se invicem quoque transmutari possunt.

§. CXL.

Quid sit acidum primigenium.

Istud primum acidum, ex quo omnino reliqua oriuntur salia, dicitur *acidum primigenium*.

§. CXLI.

Acidum vitriolicum est primigenium.

Ex antecedentibus liquido apparet, quod omne acidum, quodeunque sit, siue sit animale, vegetabile, minerale siue salis & nitri ab acido vitriolico vt primo oriatur §. CXXXIV. CXXXV. Verum enim vero istud primum acidum, ex quo omnia reliqua oriuntur salia, dicitur primigenium §. CXL. Ergo acidum vitriolicum est acidum primigenium. §. CXLII

§. CXLII.

Multis forsan maxime dubium & erroneum videbitur, quod acidum vitriolicum sit acidum primigenium & ab eo omnia reliqua, quæ tamen valde ab eo discrepant, acida oriantur, sed omne dubium & paradoxum evanescet, si modo consideretur, quod acidum vitriolicum, dum in acidum animale vel vegetabile vel nitri vel salis transit, aliquam patitur mutationem, non essentialem sed accidentalem, & specificam accipiat determinationem, quæ a diversa admixti phlogisti qualitate & quantitate dependet

Scholion,

§. CXXXIIX.

§. CXLIII.

Cum salia sint vel fixa vel volatilia §. CXVIII, salia quoque alcalina vel fixa sunt vel volatilia.

De salibus alcalinis fixis & volatilibus.

§. CXLIV.

Proprietates salibus alcalinis tam fixis quam volatilibus competentes sunt sequentes: 1) cum salibus acidis effervescent 2) cum his unita sufficienti facta saturatione abeunt in sal medium 3) solutiones ope acidorum factas præcipitant & 4) colorem syrupi violarum coeruleum mutant in viridem.

De proprietatibus salium alcalinorum.

§. CXLV.

Salia alcalina volatilia dicuntur quoque *urinosæ*, sine dubio eam ob causam, quod odore penetranti urinæ putrefactæ simili nares feriunt. Hæc allegatas quidem proprietates § CXIIV. cum salibus alcalinis fixis habent communes, sed præter has alius quoque singularibus attributis sunt prædita, atque hæc sunt præter volatilitatem, qua in auras avolant, præsertim, si accedit calor, ea, quæ sequuntur: 1) solutioni mercurii sublimati commixta præcipitationem efficiunt albam 2) cum solutione cupri & cum minima ejusdem portione mixta generant colorem elegantem coeruleum sapphirinum 3) cum acido abeunt in

De proprietatibus salium alcalinorum volatilium,

sal medium volatile seu ammoniacale 4) spiritui nitri appropinquata vaporem excitant nebulosum & 5) soluta in aqua eam reddunt frigidiores.

§. CXLVI.

De characteribus salium alcalinorum fixorum.

Salia alcalina fixa characteres adductos §. CXLIV. cum volatilibus sui generis habent communes sed præter hos possident quoque alios ipsis proprios, quibus se a volatilibus sui generis distinguunt: 1) aeri exposita non formam servant solidam sed ex eo humiditatem attrahunt eaque sufficienter repleta deliquescunt in liquorem aqueo-salinum contactu pinguem 2) acidum aeris imbibunt & eo sufficienter saturata abeunt in sal medium 3) per se in formam non abeunt crystallinam 4) sulphur via tam sicca quam humida solvunt 5) cum oleosis unita constituunt saponem 6) solutioni mercurii sublimati commixta præcipitationem efficiunt flavam aurantii coloris 7) igne tractata liquefiunt & fixa manent 8) cum sale ammoniacali commixta liberant eius sal alcalinum volatile, quod odore penetranti, quo nares ferit, suam demonstrat præsentiam 9) cum terris pellucidis & arena pura fusa dant vitrum 10) cum cupro commixta non efficiunt colorem eleganter coeruleum uti volatilia 11) spiritui nitri appropinquata non excitant vaporem nebulosum 12) linguæ acrem causticum saponem imprimunt melius gustu quam descriptione cognoscendum.

§. CXLVII.

Non purum sal alcali existit naturaliter.

Quemadmodum nullum purum sal acidum in rerum natura reperitur, sic etiam natura nobis nullum purum sal alcali fixum largitur, sed omnia salia alcalina fixa pura, quæ nobis occurrunt, sunt arte producta.

§. CXLVIII.

Ex quibus generetur sal alcali fixum.

Si omnes omnino modos, quibus salia alcalina fixa arte præparantur, paulo attentiori contemplantur mente, depre-

deprehendemus, eos omnes in eo convenire, quod salia alcalina fixa ex acido oleo seu inflammabili & terra in intimam unionem redactis concursu ignis generentur, atque idem confirmat diacrisis chemica, utpote qua ex salibus alcalicis fixis terra & acidum impetrari & seorsim sensibus fieri potest.

§. CXLIX.

Quamvis salia alcalina fixa arte producantur §. CXLVIII, nullum tamen est dubium, quin etiam a natura produci possint & revera producantur, licet a prioribus minori puritate differant, cum ei eadem, quæ arti, sint instrumenta ad generationem salis alcalini fixi necessaria. Et quis salium alcalinorum fixorum naturalium existentiam negare potest, cum salia alcalina fixa fontium salubrium, quamvis non pura sint, eandem satis clare confirment?

Dantur salia alcalina fixa naturalia.

§. CL.

Cum salia alcalia fixa æque ab arte quam a natura produci possint & revera producantur §. CXLVIII. CXLIX, concludi nequit, quod sal quoddam alcalinum fixum, quod per artem chemicam ex subjecto quodam extractum fuit, ei fuerit naturale ipsique a natura inhæreat, nisi antea fuerit demonstratum, hoc per artem non fuisse productum. Hinc patet, quam maxime ii fallantur & fallant alios, qui putant, salia alcalina fixa vegetabilibus istis, e quibus per artem producta fuerunt, a natura inesse.

Non concludi potest, quod sal fixum alcalinum ei subjecto a natura inest, e quo fuit per artem extractum.

§. CLI.

Salia alcalina volatilia seu vrinosa æque ac fixa arte parantur & producantur per motum vel ignitionis vel putrefactionis. Constant ex iisdem, ex quibus salia alcalina fixa, partibus constitutivis, sed longe magis subtilioribus & levioribus.

Ex qua materia & quomodo oriuntur salia vrinosa.

§. CLII.

Cum salia alcalina volatilia arte producantur §. CLI, non tamen exinde concludi potest, a natura nulla generari.

Dantur salia vrinosa naturalia.

nerari salia alcalina volatilia, sed potius omnino concedendum est, quod ab ea produci possint & producantur.

§. CLIII.

Quid exinde sequatur.

Cum salia alcalina volatilia æque ab arte quam a natura produci possint §. CLI. CLII, inferre non licet, quod salia alcalina volatilia istis subjectis, e quibus per artem producta fuerunt, a natura insint, nisi antea demonstratum fuerit, quod per artem non producta fuerint.

§. CLIV.

Salia media sunt vel fixa vel volatilia.

Cum salia sint vel fixa vel volatilia §. CXVIII, salia media quoque erunt vel fixa vel volatilia, Hæc dicuntur quoque *salia ammoniacalia*.

§. CLV.

De salibus mediis puris & impuris.

Præter hanc differentiam salium mediorum alia quoque occurrit, quæ sequens est. Vel enim mixtionem salium mediorum nihil præter salia sola pura vel præter hæc aliud quid ingreditur. Priora dicuntur *salia media pura*, *salia media salina*, *salia media pure salina*, posteriora vero appellari possunt *salia media impura* & hæc iterum pro admixtæ materiæ varietate varia sortiuntur nomina. Sic salia media impura, quæ præter salia pura terram admixtam habent, dicuntur *salia media terrea*.

§. CLVI.

De aliis salium mediorum differentiis.

Aliis quoque qualitatibus salia media a se invicem distinguuntur ut ratione figuræ crystallorum, solubilitatis, fusilitatis & saporis. Sic, uti illustres b. m. viri *Hoffmannus* & *Boerhave* observarunt, citissima omnia terra foliata tartari tartarus solubilis & sal Ebshamense in aqua solvuntur, quin aeri humido exposita deliquescent & in spiritu vini phlegma continente solutionem subeunt. Nitrum longe celerius & promptius solvitur quam tartarus vitriolatus, utpote qui longe difficulter solubilis est. Sa-
lia

lia vero alcalina fixa longe citius & facilius se solvi patiuntur quam media. Quod ad formam crystallorum attinet, sal cibarium, sal gemmæ, sal digestivum Sylvii & sal mirabile Glauberi crystallos offerunt cubicas, nitrum pyramidales sexangulares, sal ammoniacum ramosas instar frondium, alumen & sal melissæ octoedricas, vitriolum rhomboideas, sal acetosæ pyramidales & sal urinæ pentaedras. Notandum tamen est, quod crystallisatio horum salium omni instituenda sit cautela ad crystallos bene figuratas acquirendas. Quædam ut terra foliata tartari & nitrum leni funduntur igne, tartarus vero vitriolatus longe vehementiorem, si in fluorem est redigendus, exposcit ignem.

§. CLVII.

Proprietates salium mediorum sunt, quod neque cum acidis neque cum alcalicis effervescent neque colorem syrupi violarum coeruleum immutent.

De proprietatibus salium mediorum.

§. CLVIII.

Salia media oriuntur ex conjunctione salis acidi & alcalini §. CXXI. Prout igitur sal alcalinum & acidum, ex quorum connubio sal medium oritur, differt, pro eo etiam salia media ipsa ut differant & diversa sortiantur nomina necesse est. Verum enim vero salia acida sunt tria, nimirum acidum vitriolicum, nitri & salis §. CXXXVI. Qua de re nobis considerandum est, quænam oriuntur salia media ex conjunctione horum salium acidorum cum diversis salibus alcalinis.

Pro diversitate salis acidi & alcalini invicem combinati varia oriuntur salia media.

§. CLIX.

Initium faciamus ab acido vitriolico & dein progrediamur ad reliqua. Acidum vitriolicum efficit cum sale alcalino fixo combinatum sal medium, quod dicitur *tartarus Vitriolatus*, cum sale alcalino nitri conjunctum constituit sal medium, quod appellatur *arcantum duplicatum*, & cum sale alcalino salis communis in connubium abiens

Quænam oriuntur salia media ex combinatione acidi vitriolici cum diversis salibus alcalinis,

generat sal medium, quod nominatur *sal mirabile Glauberi*, & cum sale alcalino volatili seu urinoso *sal sic dictum ammoniacum secretum Glauberi*.

§. CLX.

ex conjunctione acidi nitrosi cum diversis salibus alcalinis.

Consideremus nunc acidum nitri. Hoc cum sale alcalino fixo conjunctum constituit sal medium, quod dicitur *nitrum regeneratum* & cum sale alcalino volatili seu urinoso *sal medium volatile*, quod varia accepit nomina & modo *nitrum volatile*, modo *nitrum flammans* seu *inflammabile stricte sic dictum* modo *sal ammoniacum nitratum* appellatur.

§. CLXI.

ex conjunctione acidi salis cum diversis salibus alcalinis,

Ad acidum salis communis quod attinet, hoc cum sale alcalino fixo conjunctum constituit sal medium, quod dicitur *sal commune regeneratum*, *sal digestivum sylvii*, seu *sic dictum sal embryonatum*, & cum sale alcalino volatili in conjunctionem redactum *sal ammoniacum vulgare*.

§. CLXII.

ex conubio acidi acetici cum sale alcalino fixo,

Acidum acetici constituit cum sale alcalino fixo uti sale tartari conjunctum sal medium, quod *terra foliata tartari*, *arcanum tartari*, *sal essentielle tartari* & a Boerhavio *tartarus regeneratus* appellatur.

§. CLXIII.

ex conjunctione acidi tartari & citri cum sale alcalino fixo,

Acidum citri efficit cum sale alcalino fixo uti sale tartari combinatum sal medium, quod appellatur *tartarus citratus*, & acidum tartari cum sale alcalino fixo, quale est sal tartari, sal medium, quod sub nomine *tartari tartarificati* seu *tartari solubilis* notum est.

§. CLXIV.

et ex conjunctione salis alcalini fixi cum diversis acidis.

Ex antecedentibus quidem satis superque apparet, quamnam orientur ex ejusdem salis alcalini fixi combinatione cum diversis salibus acidis salia media, sed ut hoc eo melius perspiciatur, sequentia ex antecedentibus sunt repetenda

tenda & annotanda. Sal alcali fixum constituit cum acido vitriolico vnicum sal medium, quod dicitur *tartarus vitriolatus*, §. CLIX, cum acido nitri sal medium sub nomine *nitri regenerati* notum §. CLX, cum acido salis communis sal medium, quod nominatur *sal commune regeneratum* seu *sal digestivum Sylvii* §. CLXI, cum acido aceti sal medium, quod *terra foliata tartari* seu *arcanum tartari* appellatur §. CLXII. cum acido tartari sal medium, quod dicitur *tartarus solubilis* seu *tartarus tartarificatus* §. CLXIII, & cum acido citri *tartarus citratus* §. CLXIII.

§. CLXV.

Salia media volatilia dicuntur salia ammoniacalia §. CLIV, & constant ex sale acido & alcalino volatili seu vrinoso atque ex horum salium combinatione oriuntur. Prout igitur sal acidum, quod mixtionem salium ammoniacalium ingreditur, differt, pro eo etiam diversa oriuntur salia ammoniacalia, vti jam ex antecedentibus satis superque apparet, Sic acidum salis communis constituit cum sale vrinoso vnicum *sal ammoniacum vulgare* §. CLXI, acidum nitri cum sale vrinoso junctum *nitrum sic dictum volatile* §. CLX, & acidum vitrioli cum sale vrinoso *sal sic dictum ammoniacum secretum Glauberi* §. CLIX.

Quænam oriuntur salia ammoniacalia ex diversorum acidorum cum salibus vrinosis combinatione.

§. CLXVI.

Salium pertractatione nunc absoluta reliquas medicamentorum partes constitutivas vt consideremus ordo exiget. Referuntur vero inter partes medicamentorum constitutivas partes sulphureæ, oleosæ, spirituosæ, resinosæ, saponosæ fixiores & volatiliores, gummosæ, mucilaginosæ, gelatinosæ, pingues & terrestres. Hinc harum considerationem aggrediemur.

Transitus ad considerationem reliquarum partium constitutarum.

§. CLXVII.

Particulæ sulphureæ sunt particulæ terrestres igneis particulis summe repletæ atque motæ ignis effectus producentes.

Definitio particularum sulphurearum.

F

§. CXVIII.

§. CLXVIII.

Particulæ
sulphuræ
motæ lucem
& calorem
producunt.

Ignis effectus sunt lux & calor (per princ. phys.) Iam
particulæ sulphuræ in motum actæ producunt ignis effe-
ctus §. CLXVII. Ergo particulæ sulphuræ lucem & ca-
lorem seorsim vel conjunctim producere debent in mo-
tu constitutæ.

§. CLXIX.

Particulæ
sulphuræ
sunt princi-
pium ignis.

Ignis effectus produci nequeunt, nisi ipse ignis pro-
ducatur, hic enim vt causa illos producit. Nunc partes
sulphuræ in motum actæ ignis effectus edunt §. CLXVII.
Ergo partes sulphuræ commotæ atque agitæ ignem ge-
nerant & producunt.

§. CLXX.

Phlogiston
quid?

Particulæ sulphuræ §. CLXVII. constituunt id, quod
a chemicis dicitur *phlogiston*, inflammabile, seu terra in-
flammabilis.

§. CLXXI.

Phlogiston
est terra
levior.

Particulæ sulphuræ constituunt phlogiston §. CLXX.
Sed particulæ sulphuræ sunt particulæ terrestres particu-
lis igneis summe repletæ §. CLXVII, & particulæ igneæ
omnium sunt subtilissimæ & levissimæ (per princ. phys.)
terra vero, quemadmodum omne corpus fixum, con-
junctione cum particulis levioribus fit levior §. CXX. Qua
de re phlogiston est & nominari potest terra levior.

§. CLXXII.

Corpora fixa
cohesionem
cum parti-
culis sulphu-
reis fieri
possunt vo-
latilia.

Corpora fixa & particulæ corporum fixæ cohesionem
cum particulis levioribus fiunt volatiles §. CXX. Nunc
particulæ igneæ sunt omnium levissimæ (per princ. phys.)
& his particulæ sulphuræ sunt maxime repletæ §. CLXVII,
adeoque vt ipsæ particulæ sulphuræ leviores sint necesse est.
Corpora igitur fixa & particulæ corporum fixæ per cohæ-
sionem cum particulis sulphureis possunt evadere vola-
tilia.

§. CLXXIII.

§. CLXXIII.

Corpora, quæ sibi relicta in aerem sub forma flammæ abire possunt, seu, ut paucis multa dicam, inflammabilia sunt, dicuntur *sulphurea*. Corpora sulphurea quid sint.

§. CLXXIV.

Quæcunque igitur corpora sunt inflammabilia, illa sunt sulphurea §. CLXXIII. Quid exinde sequatur.

§. CLXXV.

Omnia corpora sulphurea debent continere partes sulphureas seu phlogiston §. CLXXVII. CLXXVIII. CLXX. Quid porro exinde sequatur.

§. CLXXVI.

Olea sunt corpora fluida inflammabilia cum aqua per se sola non perfecte commiscibilia. Oleum quid sit.

§. CLXXVII.

Cum olea sint corpora inflammabilia §. CLXXVI, hæc vero sulphurea §. CLXXIV, olea quoque ut sint corpora sulphurea, sequitur. Olea sunt corpora sulphurea.

§. CLXXVIII.

Olea ex subjecta suis vel destillatione vel expressione eliciuntur. Illa audiunt *olea destillata*, hæc *olea expressa*, & hæc dicuntur quoque *unctuosa*. Oleum expressum & destillatum quid sit.

§. CLXXIX.

Olea destillata vel per destillationem humidam ita ut una cum aqua affusa alembicum transcendant vel per destillationem siccam sola ignis vi & tortura ex subjectis eliciuntur. Priora dicuntur *olea essentialia* seu *aetherea*, posteriora *olea empyreumatica*. *Olea* igitur tam aetherea seu essentialia & empyreumatica sunt olea destillata. Olea aetherea & empyreumatica quid sint.

§. CLXXX.

Olea expressa preparantur vel simplici expressione vel præter hanc simul vel coctione vel infusione. Priora & infusa nomina quid sint.

nominantur simpliciter olea expressa, posteriora vero vel per infusionem, vel coctionem parata seu infusa vel cocta.

§. CLXXXI.

De partibus
oleorum
constitutivis.

Partes oleorum æthereorum constitutivæ sunt 1) spiritus ardens seu pars spiritiuosa, quæ basin quasi constituit 2) substantia acida seu acidum & 3) terra inflammabilis. Hæ tres substantiæ arte chemica in intimam mixtionem redactæ constituunt oleum & in easdem quoque substantias oleum artificio chemico resolvi potest; ex quo satis luculenter apparet, has modo nominatas substantias esse oleorum partes constitutivas.

§. CLXXXII.

De parte
constitutiva
oleorum aci-
da & spiri-
tuosa.

Acidum oleorum æthereorum partem eorum spirituosam seu spiritum ardentem singulari mutat & disponit modo, ita, vt singularem & specificam acquirat indolem & ipsa etiam olea exinde singularem & specificam suam naturam atque indolem nanciscantur. Prout igitur acidum oleorum mixtionem ingrediens ratione indolis ac naturæ differt & in hac vel illa quantitate est admixtum, pro eo etiam ipsa olea vt differant necesse est. Quod vero olea ætherea naturam suam atque indolem acido mixtionem eorum ingredienti debeant, ex eo clarissime elucet, quoniam oleorum æthereorum acrimonia vehemens, quæ saporem maxime afficit, & insignis vis stimulandi & calefaciendi ab eorum acido dependet & his qualitatibus privantur olea, si eorum acidum infringitur vel separatur. Exemplo hæc probanti inservire potest oleum cinnamomi, vtpote quod purum & solum ad aliquot guttas interne sumtum vehementi sua acrimonia maxime afficit gustum & linguæ valde acrem & causticum saporem imprimit & insignem vim stimulandi commovendi & calefaciendi exferit, aliquoties vero super teneriora alcalina abstractum, vt acidum subtile ab eo separatur, qualitates pristinas amittit & adeo mite evadit, vt ad integram drachmam sum-
tum

tum nullum amplius adeo acrem saporem in lingua excitet.

§. CLXXXIII.

Olea ætherea constant ex parte subtiliori & leviori & ex parte crassiori & graviori.

De parte oleorum leviori & graviori.

§. CLXXXIV.

Olea vinctuosa seu expressa easdem, quas olea ætherea, habent partes constitutivas §. CLXXXI. & præter has partem quoque mucidam, cujus partes constitutivæ sunt aqua terra oleum & acidum.

De partibus constitutivis oleorum expressorum.

§. CLXXXV.

Corpus solidum fixum est vel in aqua vel spiritu ardente seu spiritu vini puro seu rectificatissimo tantum vel in aqua & spiritu vini puro simul solubile. Corpus solidum fixum, quod tantum in spiritu ardente seu spiritu vini rectificatissimo est solubile est *resina* & si hæc est pars medicamenti, nominatur *pars resinosa* seu *simpliciter resina*, illud vero corpus solidum fixum, quod tam in aqua quam in spiritu ardente seu spiritu vini rectificatissimo est solubile, dicitur *sapo* seu potius *corpus saponaceum* & si hoc est pars medicamenti, appellatur *pars eius saponacea* & si ejusmodi plures partes in medicamento sunt, dicuntur *partes saponaceae*. Tandem illud corpus solidum fixum in aqua tantum solubile vel in fermentationem & crystallisationem simul abire potest vel tantum in fermentationem, non vero in crystallisationem. Si prius est, hoc est si corpus solidum fixum in aqua solvi & in fermentationem non vero in crystallisationem abire potest, dicitur *gummi*, & si hoc est pars medicamenti, appellatur *pars gummosa*, si vero corpus solidum fixum in aqua solvi & simul in fermentationem & crystallisationem abire potest, pertinet ad *salia*, utpote ex quibus quorundam proprium est, ut in crystallos abeant. Sic saccharum est corpus, quod in aqua solvi & simul in fermentatio-

Resina gummi & partes resinosa & gummosa quales affectiones habeant.

nem & crystallisationem abire potest, adeoque est sal, gummata autem vera minime in crystallorum formam redigi possunt, quamvis in aqua solvi & in fermentationem abire queant.

§. CLXXXVI.

De partibus
constituti-
vis resinæ.

Arte chemica resinæ in oleum æthereum & acidum resolvi & ex his iterum componi potest. Partes igitur resinæ constitutivæ sunt oleum æthereum & acidum.

§. CLXXXVII.

Hoffmanni
Observatio
resinæ gene-
sin ex acido
& oleo æthe-
reo confir-
mans.

Illustris b. m. Hoffmannus, Patronus ac Præceptor olim meus summa animi religione mihi venerandus in *Observationibus suis physico-chymicis selectioribus* observationem adducit egregiam resinæ ex acido & oleo æthereo generis confirmantem, quæ digna est, quæ hic apponatur: Summus, inquit, unam partem olei lavendulæ & duas partes aquæ fortis generosæ, eaque ambo in vitro amplioris orificii confudimus; primo nec ullius commutationis aut conflictus ediderunt signum; deinde vero, quum calidæ fornaci vas esset impositum, non ita multo post ingens cum spumescentia & tetro vapore exeunte coorta est effervescentia, atque mixtura antea liquida & diaphana subflavescens turbida & spissa evasit ejusque superficiæ resinosa & spissus liquor als wie ein Hartz supernatavit: affudimus sufficientem aquæ quantitatem ad acidum illud ab aqua forti relictum eluendum & abstergendum atque hinc resinæ facta fuit purior glutinosa tamen. De hac portione in cochleari argenteo flammæ candelæ admovimus; ita propter aqueas poris resinæ adhuc in hærentes partes primum orta est cum spumescentia ebullitio, postea vero expulsa parte humidiori resinæ sicca solida & rubescens evasit, quæ cuspidè cultri excepta ad ignem flammam exhibebat lucidissimam, quam fumus & copiosus & ater, qualem olea accensa semper emittunt, comitabatur: in cultro autem insignis copia terræ fixa remanebat. Postea iteravimus experimentum & spiritum vini fortiter alcali-
satum

fatum miscuimus cum priori resina adhuc liquida, inde quidem facta est solutio, sed & hæc tantam linguæ exhibebat amaritiam, quali propemodum colycinthi ipsa infesta est; resina vero posterior siccior in eodem spiritu resoluta colorem saturate rubicundum sed saporem non adeo amaricantem præ se ferebat. Ceterum id memorabile circa hoc experimentum est, quod suavis ille, qui lavendulæ proprius est, odor per mixturam aquæ fortis prorsus perierit; neque enim resina inde resultans neque ejus cum alcohol vini solutio neque accensio ejus jucundi lavendulæ odoris indicium ostendebat. Plura notatu ex hoc experimento digna in usum maxime physicum deprimere licet; nam clare inde docemur, 1) resinas non nisi esse olea subtiliora ab acido admixto in coagulum densata; inde enim fit, ut omnia gummata & resinæ per siccam destillationem acidum stagma largiantur: hinc etiam dependet ratio, quare salia lixiviosa cum gummatis probe mixta eorum subtile oleum a compedibus suis, quibus involutum hærebat, liberant, ut hac ratione etiam commodissime in spiritum vini transeat, 2) præfatum quoque experimentum, olea destillata ex insigni terræ copia mixta esse, liquido confirmat: hæc terra si olea accenduntur, per flammam volatilis fit & sub forma vaporis densi & nigricantis in auras fertur; si vero ab acido admixto hæc ipsa terra ligatur & figitur, & tum resina inflammatur, non avolat ut antea, sed in fundo vasis relinquitur. Hactenus Hoffmannus.

§. CLXXXVIII.

Resina quæcunque destillationi siccæ subjecta suppeditat phlegma oleum acidum & in retorta terram relinquit. Non vero solum ex commixtione spiritus nitri cum oleo lavendulæ emergit resina §. CLXXXVII, sed etiam ex alio acido minerali ut vitriolico & oleo quodam æthereo ut terebinthinæ, spicæ, anisi &c. inter se combinatis concrevit resina, unde tam syncrissis quam diacrissis docet,

Uterior in-
quisitio in
partes resinæ
constituen-
tes opè dia-
criseos &
syncrifeos,

docet, ea, quæ dixi §. CLXXXVI, vera esse, nimirum quod partes resinæ constituentes sint oleum æthereum & acidum.

§. CLXXXIX.

Resinæ sunt corpora acido sulphurea.

Resinæ constant ex acido & oleo æthereo §. CLXXXVI. CLXXXVII. CLXXXVIII. Olea vero ætherea sunt corpora sulphurea §. CLXXXVII, ergo resinæ sunt corpora salino-sulphurea & speciatim acido-sulphurea.

§. CXC.

Resinæ sunt inflammabiles.

Corpora sulphurea sunt inflammabilia §. CLXXIII, hinc etiam resinæ sunt inflammabilia corpora §. CLXXXIX.

§. CXCI.

De partibus constitutivis saponis veri & perfecti.

Sapo verus & perfectus ex oleo & sale alcalino fixo confici & in hæc iterum resolvi potest. Partes igitur saponis veri & perfecti constitutivæ sunt oleum & sal alcali fixum.

§. CXCII.

Sapo potest confici ex sale alcali fixo & oleo tam destillato quam expresso.

Cum sapo verus & perfectus constet & præparari possit ex oleo & sale alcali fixo §. CXCI, oleum vero sit vel destillatum vel expressum §. CLXXVIII, patet, saponem ex sale alcali fixo & oleo vel expresso vel destillato confici posse.

§. CXCIII.

De bonitate saponis.

Cum sapo verus & perfectus confici possit ex oleo & sale alcali fixo §. CXCI, facile est collectu, ut, quo purius est oleum & sal alcali fixum, ex quibus sapo præparatur, eo purior, melior & vsui interno aptior sapo producat.

§. CXCIV.

De præparatione saponis ex oleo & sale alcalino volatili.

Sapo quidam vel potius substantia ei similis etiam confici & produci potest ex sale alcalino volatili puro & oleo subtilissimo & volatilissimo, quale est alcohol, & sapo inde emergens est omnium subtilissimus & penetrantissimus.

tissimus. Constat igitur ejusmodi sapo ex oleo & sale alcalino volatili tanquam ex suis partibus constitutivis. Plura de ejusmodi sapone notatu digna legi possunt in *Celeberrimi Boerhave Elementis Chemiæ Parte II. process. CXXII.*

§. CXCIV.

Referuntur a medicis chemicis non tam ad saponem quam potius ad corpora saponacea corpora, quæ partes quidem oleosas, nullum vero sal alcali sed potius sal acidum continent, cujus generis sunt mel saccharum manna & id genus alia. Ad mannam enim quod attinet, illa experientia teste tam in aqua quam spiritu vini est solubilis & cum ejusmodi corpus dicatur saponaceum §. CLXXXV, ratio patet, cur manna inter saponacea referatur. Saccharum vero & mel continere sal acidum & partes oleosas, artis chemicæ ope satis luculenter demonstrari potest, & quod saccharum sit sal, probatum fuit in antecedentibus §. CLXXXV. Ex his igitur omnibus concludo, corpus quoddam referri ad saponacea vel eam ob causam, quoniam tam in aqua quam spiritu vini est solubile, vel eam ob rationem, quoniam ex sale, quodcunque sit, & oleo constat. Quod vero ea etiam corpora, quæ ex sale quocunque, sive sit acidum sine alcalinum, & oleo constant adeoque mixta ex sale & oleo composita sunt, corporibus annumerentur saponaceis, ex eo luculenter apparet, quoniam ista etiam vegetabilia, quæ ex sale acido & partibus oleosis constant, referuntur inter saponacea iisque attribuitur vis saponacea. Proprie ergo hæc tantum corpora, quæ tam in aqua quam spiritu vini solvi possunt, sunt saponacea §. CLXXXV, ista vero e contrario, quæ in aqua & spiritu vini simul non solubilia & ex sale acido & oleo constant, improprie saponacea vocantur.

De corporibus saponaceis proprie sic dictis.

§. CXCVI.

Partes medicamenti in spiritu ardente seu spiritu vini rectificatissimo & aqua simul solubiles nomino saponaceas & cum

De partibus medicamenti saponaceis

G

cum

fixioribus,
volatiliori-
bus & spiri-
tuosis.

cum solutio sit mixtio perfecta (per princ. chem.) saponaceæ partes quoque nominari possunt eæ, quæ tam cum spiritu ardente quam aqua simul sunt commiscibiles. Hæ vero partes, nimirum saponaceæ, sunt duplicis generis vel *fixiores* vel *volatiliores*. Illæ sunt partes fixæ in aqua & spiritu ardente simul solubiles, hæ vero sunt quidem itidem in aqua & spiritu ardente simul solubiles sed non cum spiritu sed tantum cum aqua ope caloris elevari possunt & alembicum transcendunt. Ejusmodi denique partes cum aqua & spiritu ardente simul commiscibiles, quæ tam cum aqua quam spiritu ope caloris in altum elevari possunt, nomino *spirituosas*.

§. CXCVII.

De partibus
gummatibus
constituti-
vis.

Docente syncrifi & diacrisi chemica gummi est mixtum constans ex aqua terra oleo & sale acido. Hæ substantiæ sunt partes ejus constitutiivæ & cum earum proportio in diversis gummatibus non sit vna eademque sed varia, hoc sequenti modo solet indicari. Sic si in quodam gummate, quod est pars medicamenti constitutiiva, prædominatur terra oleum vel sal, hæc pars gummosa dicitur *pars gummosa terrea, oleosa, salina* vel *gummoso terrea, gummoso - oleosa, gummoso - salina*, si porro in parte gummosa prædominatur terra, oleum vero magis, quam terra, & sal omnium maxime, dicitur *pars gummosa terreo - oleoso - salina*, & si in parte gummosa sal magis & terra maxime prædominatur, *pars gummosa salino - terrea*.

§. CXCVIII.

Quænam
producantur
destillatione
sicca ex gum-
mate.

Cum gummi sit mixtum ex aqua terra oleo & sale acido §. CXCVII, & ignis concursu ex sale acido oleo & terra sal alcali generari possit §. CLXVIII, patet exinde ratio, cur gummi Arabicum omniaque huic similia gummata reliqua destillationi siccæ subjecta largiantur phlegma acidum, oleum, liquorum alcalinum & cineres & terra & sale alcalino fixo maxima ex parte constantes.

Excel-

Excellentissimus Dominus Geoffroy sequentia refert se destillationis sicæ ope ex gummi arabico & tragacantho obtinuisse: Analyti chymica, dicit in Tomo II. *Tractatus Materia Medica* pag. 575, gummi arabici libræ duæ exhibuerunt phlegmatis inodori saporis expertis & limpidi vncias tres & drachmas quinque; acidi & rufescentis vncias decem, drachmas tres & grana quinque; liquoris alcali vnciam integram, drachmas sex & grana viginti sex; olei tum tenuioris tum spissioris consistentiæ vnciam integram, drachmas quinque & grana viginti quatuor; massa nigra in retorta superstes pendebat vncias septem & drachmas quinque; quæ per horas triginta in crucibulo igne reverberii calcinata reliquit cinerum leucophæorum vnciam integram & grana triginta sex: ex quibus salis alcali fixi drachmæ tres & grana triginta sex extracta sunt. Porro analyti chymica, refert idem pag. 579, ex tragacanthi libris duabus prodierunt phlegmatis limpidi inodori insipidi vnciæ tres & drachmæ septem, humoris phlegmatici rufescentis odore empyreumatico sapore subacido subamaro quasi nucleorum persicorum, qui acidi valentis notas præbuit, vncias decem & grana octo; humoris leviter rufescentis tum acidi tum alcali vrinosi vnciam integram drachmas duas & grana novem; olei rufescentis tum tenerioris tum spissioris vnciam integram drachmas duas & grana quatuor; massa nigra in retorta superstes carbonis instar densa pendebat vncias octo, quæ per viginti octo horas calcinata reliquit cinerum leucophæorum vnciam integram; ex quibus salis alcali drachmæ duæ & grana triginta lixivio extracta sunt. Non vero existimandum est, sal alcali a natura inesse his gummatibus. Haudquaquam, sed destillatione sicca partim hæc gummata in partes suas resoluta fuerunt constitutivas, partim vero ex eorum partibus constitutivis nova fuerunt producta generata illis naturaliter non inhærentia.

§. CXCIX.

Mucilago &
gelatina quid
sint

Substantia gummosa vegetabilis dicitur quoque *mucilaginosa, mucilago, principium mucilaginosum*, & substantia gummosa animalis *gelatina, substantia gelatinosa, principium gelatinosum*.

§. CC.

De partibus
constitutivis
gelatinæ.

Cum substantia gelatinosa sit gummosa §. CXCIX, ex iisdem, ex quibus hæc, constare debet partibus constitutivis.

§. CCI.

Quenam ex
gelatina igne
siccò tractata
producan-
tur.

Si gelatina igni comittitur siccò, qui successive per gradus augetur, non in partes solum resolvitur constitutivas sed ex his etiam ignis ope nova generantur producta, quæ ipsi naturaliter non insunt. Successive enim in receptaculum transeunt aqua limpida, spiritus pinguis salino-oleosus, sal volatile siccum vrinosum, oleum levius ex brunno-flavescens tandemque oleum crassum nigricans admodum foetidum & in retorta remanet corpus spongiosum leve nigerrimum & amaricans, quod in aere libero perfecte exustum meram terram inspidam omnisque falsedinis expertem offert. Si hæc igitur pensitamus, cognoscimus, sal vrinosum a destillatione sicca fuisse productum ex partibus gelatinæ constitutivis, nimirum oleo & sale, adeoque non eductum sed productum esse.

§. CCII.

Pinguedo
quid.

Vocabulum pinguedo in vario adhibetur significatu. Quidam hoc in adeo lato utuntur significatu, ut per id omne corpus inflammabile quin phlogiston ipsum intelligant. Alii vero per pinguedinem intelligunt substantiam inflammabilem tactu lubricam, quæ aquæ per se non commisceri & per certum ignis gradum in fluorem redigi ac in eodem conservari potest, quem significatum ego etiam amplector.

§. CCIII.

De speciebus
pinguedinis.

Pinguedo calori aeris æstivo consueto exposita fit manetque vel fluida vel non. In priori casu pinguedo dicitur.

dicitur *fluida*, in posteriori vero *solida*. Hæc iterum est vel *durior* vel *mollior*. Prior, si ex regno depromta est animali, dicitur *adeps* seu *axungia*, adeoque adeps seu axungia est pinguedo animalis solida durior. Hæc depromta est ex animalibus vel ruminantibus vel non ruminantibus. In priori casu dicitur *sebum*. Nonnulli vocabulis pinguedo & axungia vtuntur promiscue & distinctionem inter pinguedinem & axungiam negligunt.

§. CCIV.

Si §. CIII. dicta pensitamus, sine ullo perspiciamus **negotio**, pinguedines, quocunque veniant nomine, a se invicem ratione consistentiæ differre, dum aliæ sunt fluidæ vel solidæ, & hæc vel duriores vel molliores.

Pinguedines differunt a se invicem ratione consistentiæ.

§. CCV.

Chemia nobis detegit, pinguedines constare **fat magna** ex parte ex oleo vntuoso seu expresso. Sed cum dentur pinguedines solidæ §. CCIII, facile est collectu, præter hoc necessario aliud quid iis inesse debere, quod ipsis solidam largitur consistentiam & hoc nihil aliud esse potest quam terra vel acidum cum terra combinatum.

Oleum vntuosum est pars constitutiva pinguedinis.

§. CCVI.

Quod nil nisi sola pura & simplex terra ingrediatur mixtionem pinguedinis & cum oleo vntuoso §. CCV. combinata pinguedinem constituat, ipsique solidam largiatur consistentiam, demonstrari nequit. Quod vero hæc substantia, quæ præter oleum vntuosum §. CCV. pinguedinum mixtionem ingreditur ipsisque solidam largitur consistentiam, acidum sit, non ex eo solum patet, quoniam artis chemicæ ope, si tantummodo salis vrinosi generatio impediatur, cidi in pinguedinibus existentia demonstrari & sensibus sisti potest, sed de eo etiam eo minus dubitari potest, quo certius est illud experimentum, quo ex oleo vntuoso seu expresso cum acido commixto arte che-

Acidum est pars constitutiva pinguedinis.

mica pinguedo preparari potest. Nam si v. g. oleum olivarum cum spiritu nitri miscetur & digestioni exponitur, oritur massa pinguedini perfecte similis seu potius pinguedo ipsa. Idem experimentum exstat in Actis Academiae Regiae Parisinae Ann. CIDCCCXIX, quod dicta demonstrat, sic descriptum: Recipiatur limaturae martis uncia dimidia, humectetur spiritu vini, deinde adfundatur oleum olivarum ad quatuor vel quinque digitorum eminentiam; huic superaffundantur spiritus nitri unciae duae; sic ferrum solvitur aequae ac alio tempore absque olei additione fieri consuevit, quo facto solutio ad refrigerandum collocatur in loco frigidiusculo; sic oleum olivarum coagulatur in sebum superficiei innatans, quod postea separari potest & vera pinguedo sebacea uti solito acrior est. Clarissime igitur ex his omnibus liquet, alteram partem pinguedinis constitutivam esse acidum, hocque solidam ei largiri consistentiam.

§. CCVII.

Hoc acidum est cum terra combinatum.

Quamvis vero certum sit, quod oleum unctuosum cum acido combinatum constituat pinguedinem ipsique solidam largiatur consistentiam §. CCV. CCVI, nihilominus tamen, cum terra sit omnis soliditatis fundamentum, dubitari nequit, terram simul inesse pinguedini eamque cum acido combinatam solidam pinguedini largiri consistentiam, quin a posteriori etiam hujus terrae cum acido mixtae praesentia ope chemiae demonstrari potest. Haec terra commode nominari potest terra acida.

§. CCVIII.

Differentia pinguedinum in quo consistat.

Cum terra acida pinguedinibus solidam det consistentiam §. CCVII, manifestum est, quod pinguedines, cum ratione consistentiae a se invicem differant & vel solidae vel fluidae & illae vel duriores vel molliores sint §. CCIV, hanc differentiam diversae, qua terra haec acida ipsis est admixta, copiae debeant, ita, ut pinguedo solida dura a molliori & fluidi-

fluidiori non differat, nisi in eo, quod illa majorem terræ acidæ quantitatem habeant admixtam.

§. CCIX.

Terra proprie & stricte sic dicta est corpus solidum friabile, quod nec ab igne fundi nec in aqua oleo & spiritu solvi potest. Patet hinc, quid sint particule terrestres seu terræ. Terra quid?

§. CCX.

Per corpus friabile intelligo ejusmodi corpus, cujus partes non majori vi coherent quam ut digitis conteri queat. Corpus friabile quid sit.

§. CCXI.

Corpus in vel de terra natum & vasis fluidum natriens vehentibus destitutum dicitur minerale seu fossile. Minerale quid.

§. CCXII.

Corpus fossile ad sensum homogeneum ad ignem fusile & malleabile dicitur metallum, corpus vero non malleabile ex metallo & alio corpore compositum semimetallum. Metallum & semimetallum quid sit.

§. CCXIII.

Ex hoc & antecedenti paragrapho manifestum est, quid sint partes minerales, & metallicæ. Scholion.

§. CCXIV.

Regulus sine metallo nec cogitari nec existere potest, adeoque est metallum, unde patet, quid intelligatur per partes regulinas, portionem regulinam seu substantiam regulinam. Regulus & partes regulinæ quid sint.

§. CCXV.

Lapis est corpus fossile solidum durum nec friabile nec ductile nec malleabile nec fusile nec in aqua & oleo solubile, unde apparet, quid sint partes lapideæ. Lapides & particule lapideæ quid sint.

§. CCXVI.

§. CCXVI.

Camphora
quid?

Camphoræ, quæ etiam ut pars constitutiva certorum vegetabilium ingreditur mixtionem, oblitus fui, hinc huc de eadem pertinentia subjungam. Est vero camphora substantia solida volatilis inflammabilis & in spiritu vini solubilis, unde patet, quid sint partes camphorata.

§. CCXVII.

Synopsis
generalis
partium con-
stitutivarum
medicamen-
torum.

Pertractatis iis omnibus, quæ ad generalem de partibus medicamentorum constitutivis considerationem pertinent, nec inutile nec supervacaneum & incongruum fore dijudico, brevem de partibus medicamentorum, præsertim vegetabilium & animalium, constitutivis hic subjungere synopsis generalem: Partes medicamentorum constitutivæ ratione consistentiæ suæ sunt vel fluidæ vel solidæ. Partes medicamenti solidæ sine mixtionis suæ mutatione ab igne elevari vel possunt vel non possunt. In casu priori dicuntur *volatiles* seu *volatiliores*, in posteriori vero *fixæ* seu *fixiores*. Partes igitur medicamentorum constitutivæ solidæ sunt vel volatiliores vel fixiores. Partes medicamenti solidæ fixæ iterum sunt sic comparatæ, ut vel in aqua vel spiritu vini seorsim tantum vel in spiritu vini & aqua simul solvi & a reliquis commixtis separari possint. Illæ partes medicamenti fixæ, quæ in aqua tantum sunt solubiles, in fermentationem & simul in crystallos abire possunt, vel tantum in fermentationem absque eo, ut in crystallos redigi possint. Priores partes, hoc est, partes medicamenti fixæ in aqua tantum solubiles, quæ simul in fermentationem & crystallisationem abire possunt, sunt *salia* §. CLXXXV, posteriores partes, id est, tales partes fixæ in aqua tantum solubiles & fermentabiles absque eo, ut simul in crystallos abeant, dicuntur & sunt *partes gummosæ* §. CLXXXV. Partes vero medicamenti fixæ in spiritu vini re-ctificatissimo tantum solubiles nominantur *resinosæ* §. CLXXXV. & quæ tam in spiritu vini quam aqua simul sunt solubiles, *saponaceæ* §. CLXXXV. & hæc speciatim, si
sine

sine mixtionis suæ mutatione ab igne elevari nequeunt, *saponacea fixiores*. Hactenus de partibus medicamentorum constitutivis solidis fixis. Nunc progrediamur ad volatiles. Hæ, scilicet partes medicamenti solidæ volatiles sunt vel inflammabiles & solubiles in spiritu vini non vero in aqua vel non inflammabiles & in aqua tantum solubiles. Priores partes, nimirum solidæ volatiles inflammabiles & in spiritu vini solubiles dicuntur *camphorata* §. CCXVI, & constituunt *camphoram* §. cit., posteriores vero partes, scilicet solidæ volatiles in aqua tantum solubiles, si sapidæ sunt, *salia volatilia* §. CXVIII & sunt vel acida vel alcalina vel *media* §. CXXIV, CXLII. Porro partes volatiles cum spiritu & aqua simul & ita commiscibiles, ut nullam sensibilem mutationem in iis producant, vel cum aqua tantum vel tam cum aqua quam spiritu ope caloris elevari possunt. Priores nominantur *partes saponacea volatiliores* §. CXCVI, posteriores vero *spirituosa* §. cit. Aliæ vero partes volatiles cum aqua per se solæ non commiscibiles & inflammabiles sunt *olea*, §. CLXXVI, eaque sunt, prout vel expressione vel destillatione preparantur, vel *expressa* seu *unctuosa* vel *destillata* §. CLXXVIII, & hæc sunt vel *essentialia* seu *atherea* vel *empyreumatica* §. CLXXIX. illa vero vel *infusa* vel *colta* §. CLXXX.

SECTIO IV.

DE

COGNOSCENDIS ET DETERMINANDIS PARTIBUS MEDICAMENTORUM CONSTITUTIVIS.

§. CCXVIII.

Partes medicamentorum constitutivæ duplici modo cognosci & detegi possunt vel ope chemiæ vel sine ista sola attentione ad ea, quæ de partibus medicamentorum constitutivis per sensus cognosci possunt. Sic a sapore

Quotuplici
via partes
medicamen-
torum con-
medi-

H

medi-